

N:o 32.

Ank. till Riksd. Kansli d. 7 Mars 1867, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner, angående sättet för utseende af deputerade för markegångstaxornas upprättande.

(I. A.)

Uti 1 § af Kongl. Kungörelsen, angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, af den 11 Maj 1855 föreskrifves att, i öfverensstämmelse med 75 § Regeringsformen, skall uti hvarje län markegångstaxa årligen upprättas af deputerade, två utaf hvarje Riksstånd, nämnde på det sätt, hvarje Stånd för sig föreskrifvit och hvarom gällde, i afseende på Ridderskapet och Adeln, Preste- och Borgare-Stånden, hvad uti Kongl. Kungörelsen den 1 Oktober 1810 samt, i afseende å Bonde-Ståndet, hvad uti Kongl. Kungörelsen den 15 Augusti 1854 vore stadgadt; att deputerade sammanträda i länsresidenset å dertill af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti utfärdad kungörelse bestämd dag, och att vid sammanträdet ordet föres af landshöfdingen, utan rättighet för honom att i besluten deltaga, men med skyldighet att göra de erinringar, som finnas af nöden, och att, då hans mening från deputerades beslut afviker, låta densamma i protokollet anteckna; att landskamreraren ock skall vara tillstädes för att Kronans rätt bevaka, med åliggande att, om afseende å hans framställningar icke fästes, dem till protokollet anmärka samt att, om landshöfding är frånvarande och icke någon uti hans ställe i nåder förordnad, landskamreraren inträder såsom ordförande, äfvensom att protokollet föres af länsbokhållaren.

I sammanhang med de viktiga förändringar, som uti Grundlagarne vid förra riksdagen egde rum, erhöll äfven ofvannämnda 75 § i Regeringsformen

Bih. till Riksd. Prot. 1867. 4 Saml. 1 Afd. 13 Häft.

en något förändrad lydelse. Första momentet af denna § innehöll nemligen före den vidtagna förändringen: "De årliga markegångstaxorna skola upprättas genom deputerade af alla Riksstånd, nämnde på det sätt hvarje Stånd särskildt för sig föreskrifver". Uti nu gällande Grundlag lyder deremot berörda moment sålunda: "De årliga markegångstaxorna skola upprättas genom deputerade, valde på sätt af Riksdagen särskildt stadgas".

Under erinran hurusom omförmälda grundlagsförändring påkallade förändrade föreskrifter, i fråga om val af deputerade för markegångsprisens bestämmande, samt att, sedan ståndsförfattningen nu blifvit upphäfd, landstingen borde blifva de valkollegier, genom hvilka dessa deputerade skola utses, har Herr *C. Hammarhjelm*, uti en hos Riksdagens Första Kammare väckt och till Stats-Utskottet remitterad motion (N:o 24) föreslagit, att Riksdagen måtte besluta en författning, byggd på följande grunder:

"Hvarje landstingsområde bildar minst ett markegångsdistrikt.

Der tvänne eller flera markegångsdistrikt finnas, utse landstingsmännen från de härader, som hvarje distrikt omfattar, särskilde deputerade.

För hvarje markegångsdistrikt väljas fem deputerade och tre suppleanter, och sammanträda de förstnämnde på landshöfdingens kallelse i länets residensstad, eller å den ort han, med afseende å lokala förhållanden, anser lämpligast.

Dessa fem deputerade utse sig emellan ordförande och erhålla till deras sekreterare landskamereraren eller länsbokhållaren, hvilkendera landshöfdingen dertill förordnar.

Hvad dessa deputerade besluta, gälle såsom länets eller distriktets markegångstaxa, tills ändring deri sökes och vinnes."

Vid remitterandet af denna motion har Herr *Faxe*, jemte det han emot berörda förslag framställt åtskilliga anmärkningar, väckt det motförslag, att deputerade, som skola upprätta de årliga markegångstaxorna, må blifva tio samt utses till halfva antalet af landstinget bland räntegifvare och till andra hälften af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bland andra inom länet bosatte för sakkunskap och oväld kände män, helst räntetagare.

Ett annat förslag angående val af deputerade för markegångssättningen har äfven vid detta riksmöte blifvit väckt. Uti Riksdagens Andra Kammare har nemligen Herr *Per Nilsson* (se motionen N:o 233) gjort framställning derom, att halfva antalet af de deputerade, som för markegångstaxans upprättande erfordrades, måtte väljas af landstinget och andra hälften utses vid sammanträde inför häradsrätt af ombud, valde å kommunalstämma.

Vid behandling af dessa motioner har hos Stats-Utskottet väl icke någon tvekan uppstått om nödvändigheten att, till följd af de inträdda nya förhållandena, meddela förändrade föreskrifter rörande val af de deputerade, hvilka skola upprätta markegångstaxorna, hvaremot, med aktgifvande å ena sidan af Kronans,

indelningshafvarens samt öfriga ränte- och tionde-tagares, och å andra sidan af vederbörande ränte- och tiondegifvares stridiga intressen, svårighet mött för meddelande af sådana föreskrifter rörande markegångs-deputerades val att icke, till men för det rätta, det ena eller andra intresset kan antagas få öfvervigt. Att de förslag så väl Herr Hammarhjelm, som Herr Per Nilsson i detta hänseende framställt, icke innebära nog trygghet mot för stort inflytande af det sednare intresset, synes uppenbart. Då Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, hvilka hittills vid markegångssättningen företrädesvis representerat ränte- och tionde-tagare, numera upphört att vara Riksstånd, kan icke ens ifrågasättas deras bibehållande såsom valkollegier för den ena hälften af markegångs-deputerade, likasom det icke heller kan vara lämpligt att tillerkänna ränte- och tionde-tagare i allmänhet en rättighet, som de hittills icke haft, nemligen att bilda valkollegier för den ena hälften af markegångs-deputerade. Vid öfvervägande häraf och hvad för öfrigt förekommit, har Utskottet icke funnit något lämpligare sätt för deputerades utseende än det af Herr Faxe föreslagna, nemligen att halfva antalet väljes af landstingen och den andra hälften utses af landshöfdingarne bland inom länet bosatte, för sakkunskap och oväld kände män; dock har Utskottet icke kunnat biträda Herr Faxes förslag, hvarken derutinnan att landstinget vid sitt val skulle uteslutande hålla sig till räntegifvare, eller att landshöfdingarne till deputerade skulle företrädesvis utse räntetagare, enär Utskottet föreställt sig att sakkunskap och oväld — de egenskaper som i främsta rummet böra tagas i betraktande vid valet af nämnda deputerade — otvifvelaktigt finnas äfven hos andra personer, än dem som kunna hänföras till räntegifvare eller räntetagare, och det icke kan vara skäl att begränsa landstingens eller landshöfdingarnes frihet att till uppdraget utse dem, som dertill kunna vara mest lämplige. Landshöfdingarnes ställning, såsom länets styresmän, till såväl räntegifvare som räntetagare, deras med en rätt uppfattning af landshöfdingekallets pligter förenade åliggande, att tillse hela länets förkofran och att det allmännas rätt behörigen bevakas emot enskilda intressens inflytande, torde icke göra dem olämplige för det viktiga uppdraget att utse deputerade, hvilket synes vara i full öfverensstämmelse med hvad 2 § 2 mom. uti Kongl. Förordningen den 11 Maj 1855 stadgar, rörande tillsättande af ledamöter i de nämnder, hvilka hafva att upprätta priskuranter för markegångssättningen.

Vid flera föregående riksmöten har, likasom vid detta, förslag blifvit väckt derom, att de för markegångssättningen utsedde deputerade skulle berättigas inom sig utse ordförande. Härvid har visserligen blifvit vid föregående riksdagar erinradt, att enär landshöfdingarne, hvilka i äldre tider ensamme egde afgöranderätt i fråga om markegångsprisens bestämmande, numera icke ens voro berättigade att i besluten angående markegångssättningen deltaga och

följaktligen ej kunde på annat sätt verka på utgången deraf, än genom anförande af de skäl, som efter deras åsigt borde föranleda till högre eller lägre markegångspris, samt då nämnde embetsmän, hvilka under en tid af öfver 100 år, eller alltifrån det markegångssättningen öfverlemnades åt Riksståndens ombud, städse uti dessa sammanträden i egenskap af ordförande deltagit, hvartill de ock borde företrädesvis anses lämplige, det i berörda hänseende väckta förslag icke förtjenade afseende. Skulle emellertid det förslag Utskottet nu framställt rörande markegångsdeputerades väljande komma att bifallas, synes dock frågan derigenom komma i något förändrad ställning. Enligt förut gällande stadganden har nemligen landshöfding icke i annat fall varit berättigad att utse markegångsdeputerade, än om Ridderskapet och Adeln icke begagnat sig af sin valrätt i detta hänseende. Under förutsättning att detta fall inträffade, hvilket måhända sällan egt rum, skulle landshöfding alltså enligt hittills gällande stadganden vara berättigad att utse en fjerdedel af antalet utaf deputerade. Enligt Utskottets förslag skulle åter landshöfding under alla förhållanden ega utse halfva antalet, och då vid valet häraf landshöfdingarne tvifvelsutan kunna tillse att bland de deputerade må finnas sådane personer, som icke undandraga sig att framställa de erinringar mot en antingen för hög eller för låg markegångssättning, hvartill fog kan förefinnas, synes landshöfdingarne, utan bibehållande för dem af ordförandeskapet hos markegångsdeputerade, hädanefter komma att medelbart utöfva åtminstone lika stort inflytande på markegångssättningen, som deras omedelbara förhållande till deputerade, såsom ordförande vid förrättningen, hittills kunnat åstadkomma. Enär dessutom Kronans rätt vid markegångssättningen af landskamreraren bevakas, och landshöfdingens tid vanligen upptages af andra viktiga göromål, synes det Utskottet icke vara skäl att vidare betunga denna embetsman med ifrågavarande ordförandeskap.

Beträffande antalet af markegångsdeputerade har Utskottet funnit lämpligt att detta bibehålles till 8 för hvarje län, men på det förrättningen icke må af för ledamot inträffadt hinder uppehållas, har Utskottet trott att suppleanter till halfva antalet af deputerade äfven böra utses.

Landskamrerarens ställning, såsom den der är skyldig att vid markegångssättningen bevaka Kronans rätt, synes icke göra honom lämplig till protokollsförande vid förrättningen, hvadan Utskottet ansett det nu gällande stadgandet att länsbokhållaren dervid skall föra protokollet, ega företräde framför det förslag Herr Hammarhjelm i detta hänseende framställt, hvilket Utskottet alltså icke kan förorda.

Likaså saknar Utskottet anledning tillstyrka antagandet af Herr Hammarhjelm's förslag att uti författningen angående markegångsprisens bestämmande skulle införas, att hvad deputerade besluta gäller såsom länets eller

distriktets markegångstaxa, tills ändring deri sökes och vinnes, enär den uti 75 § Regeringsformen i detta hänseende lemnade föreskrift synes vara tillfyllestgörande.

På grund af hvad Utskottet sålunda anfördt, får Utskottet hemställa, att Riksdagen för sin del må besluta att, med upphäfvande af 1 § uti Kongl. Kungörelsen, angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, af den 11 Maj 1855, denna § skall erhålla följande lydelse:

§ 1.

“1:o. I öfverensstämmelse med 75 § Regeringsformen skall uti hvarje län markegångstaxa årligen upprättas af 8 inom länet bosatte, för sakkunskap och oväld kände deputerade, hvaraf halfva antalet, jemte 2 suppleanter, väljes af Landstinget, och andra hälften, tillika med 2 suppleanter, utses af Vår Befallningshafvande. I län, hvarest 2 Landsting finnas, väljas 2 deputerade och 1 suppleant af hvartdera Landstinget.

2:o. Deputerade sammanträda i länsresidenset å dertill af Vår Befallningshafvande, uti utfärdad Kungörelse, bestämd dag i November före den 5 i samma månad.

3:o. Vid sammanträdet utse deputerade inom sig ordförande, som leder deras öfverläggningar. Landskamreraren vare dervid tillstädes, för att Kronans rätt bevaka, med åliggande att, om afseende vid hans framställningar icke fästes, dem till protokollet anmärka. Protokollet föres af länsbokhållaren.“

Stockholm den 5 Mars 1867.

Arvid Fr:son Posse.

Reservation:

af Herr *Carl Ifvarsson*: "Det af Utskottets majoritet fattade beslut, att tillstyrka det halfva antalet deputerade för årliga markegångstaxornas upprättande skall af landshöfdingarne utses, har jag icke kunnat biträda. Skälen för denna min åsigt äro i korthet: att denna åtgärd icke väl öfverensstämmer med Svenska folkets urgamla rätt, att sig sjelf beskatta; att deputerade förut utsetts ståndsviis, således i egentlig mening af Representationen, utan hänsyn till vare sig räntegifvares eller räntetagares fördel, samt att den nya Representationen skulle alltför mycket underskatta grunden för sin egen tillvaro, om den icke vågade anförtro åt folket en rättighet, som förut tillhört ståndindelningen och om hvilken rättighet Riksdagen, således folkets valde ombud, eger uteslutande rätt att bestämma.

Deremot anser jag, att åt Landstingen desto heldre kan anförtros valen af samtliga deputerade, som landstingsmännen icke allenast äro valde af folket, utan äfven fått åt sig anvisadt, bland annat, det vida viktigare uppdraget, att välja ledamöter till Riksdagens Första Kammare, — ett uppdrag, som jag icke gerna vill tro dem hafva så illa fullgjort, att man till följd deraf nu icke kan våga anförtro dem ett annat uppdrag af jemförelsevis underordnad beskaffenhet. Att Statens rätt i så fall icke skulle blifva vederbörligen iakttagen, kan man desto mindre behöfva ifrågasätta, som mångahanda korrektiver deremot finnas. Så åligger det kronofogdarne att bevaka Statens rätt vid de tillfällen, då priskuranterna upprättas; så landskamrerarne, då markegångspriserna bestämmas; så kammaradvokatfiskalen, då hithörande ärenden behandlas i Kammar-kollegium; så äro deputerade i visst hänseende bundne vid priskuranterna, ithy att för afvikelse från dem måste särskildt anföras giltiga skäl; och då dertill kommer, att deputerades beslut kunna i föreskrifven ordning öfverklagas och ändras, så synes Statens, och med detsamma dess embets- och tjenstemäns, rätt vara ganska väl betryggad, utan att halfva magten uti ifrågavarande hänseende behöfver för sådant ändamål läggas i händerna på Konungens förtroende embetsmän. — Om räntegifvares rätt skulle, i sednare fallet, blifva likaväl betryggad, derom hyser jag tvifvelsmål, helst som desse icke hafva särskilda ombud för bevakande af deras rätt, samt det sällan lönar mödan för hvar och en sådan särskildt att anföras besvär om ock fog dertill finnes.

På grund af hvad jag häröfvan anført, vågar jag alltså vördsamligen hemställa:

1:o. Att Riksdagen ville besluta den förändring i Utskottets förslag, att samtliga de föreslagne deputerade och deras suppleanter böra af Landstingen utses, samt i likhet med detta att, der ett län är deladt i tvenne landstingsområden, halfva antalet deputerade och suppleanter utses af hvardera Landstinget; och

2:o. Att författningsförslaget återremitteras, för att omredigeras i öfverensstämmelse härmed.“

Uti denna reservation instämde Herrar *J. Andersson* från Östergöthland, *A. W. Björck*, *C. J. Svensén*, *P. O. Hörnfeldt*, *Jan Andersson* och *Eric Ersson*.